

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Digitální učební materiál

Číslo projektu	CZ.1.07/1.5.00/34.0802
Název projektu	Zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Číslo a název šablony klíčové aktivity	III/2 – Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Příjemce podpory	Gymnázium, Jevíčko, A. K. Vitáka 452

Název DUMu	Literární žánry - lyrika
Název dokumentu	VY_32_INOVACE_03_19
Pořadí DUMu v sadě	19
Vedoucí skupiny/sady	Mgr. Jana Sedláčková
Datum vytvoření	25. 5. 2013
Jméno autora	Mgr. Jaromír Baranok
e-mailový kontakt na autora	baranok@seznam.cz
Ročník studia	1. ročník
Předmět nebo tematická oblast	český jazyk a literatura
Výstižný popis způsobu využití materiálu ve výuce	Pracovní list s úryvky děl, jež reprezentují lyrické žánry. Inovace: využití ICT, mediální technika.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Literární žánry – lyrika

1. Určete žánr lyriky, doložte na textu typické prvky žánru.

a)

*Nemohla být ani stvořena z prvků
pozemských...*

Kde zlato vzal bůh lásky, z které žíly,
na ty dva copy kadeřavých vlasů?
Kde v trní růže? Z kterých zeměpásů
ten křehký sních, v nějž dech a tep se vlily?

Odkud ty perly, z kterých letmo střílí
ta cudná slova tlumeného hlasu?
Odkud má tolik nebeského jasu
a božských krás pro mramor čela bílý?

Od kterých kůrů, z kterých kruhů ráje
ten zpěvný hlas, jenž trápí mě a tráví,
že snad mě stráví za nedlouhý čas?

Kterého slunce záře vrozena je
těm očím, v nichž můj bol i mír můj pravý
a z nichž mě žehnou plameny a mráz?¹

b)

Kde domov můj,
kde domov můj.
Voda hučí po lučinách,
bory šumí po skalínách.
V sadě skví se jara květ
zemský ráj to na pohled!
A to jest ta krásná země
země česká domov můj!
Země česká domov můj!

Kde domov můj,
kde domov můj.
Znáte v kraji bohumilém
duše outlé v těle čilém,
mysl jasnou, vznik a zdar
a tu sílu, vzdoru zmar?
To je Čechů slavné plémě,
mezi Čechy domov můj,
mezi Čechy domov můj!²

¹ Petrarca, Francesco. 6. sonet. In: [online]. [cit. 2013-05-25]. Dostupné z: <http://sonety.blog.cz/0706/francesco-petrarca-6-a-7-sonet-laure-nemohla-byt-ani-stvorena-z-prvku-pozemskych-jen-v-nebi-muze-byt-takove-krasy-vzor-v-prekladu-vaclava-rence>

² TYL, Josef Kajetán. Kde domov můj. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-05-25]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%A1_hymna

c)

Demokratický
Nechod', Vašku, s pány na led:
mnohý příklad máme,
že pán sklouzne a sedlák si
za něj nohu zláme.³

d)

Jdi, poutníče, a zvěstuj Lakedaimonským,
že my tu mrtvi ležíme, jak zákony kázaly nám.⁴

³ BOROVSÝ, Karel Havlíček. Demokratický. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-05-25]. Dostupné z:

http://cs.wikisource.org/wiki/Z_ver%C5%A1%C5%AF_a_epigram%C5%AF_Karla_Havl%C3%AD%C4%8Dka#Z_Epigram.C5.AF

⁴ SIMÓNIDÉS Z KEU. Epitaf. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-05-25]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Bitva_u_Thermopyl

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

e)

Krásné a zářící se objevuješ na obzoru,
ó slunce živoucí, počátku všeho žití!
Když na východě objevilo ses,
zemi jsi naplnilo krásou svojí.

Skvěješ se vznešené a velké
vysoko nad zeměmi všemi,
paprsky tvoje objímají světy,
světy, jež zrodily se z tebe,
a ty jsi Den a spoutáváš je všechny,
ty spoutáváš je pro drahého syna.

Když zapadlo jsi pod západní obzor,
v temnu je země jako v temnu smrti,
lidé spí v komorách s hlavami zastřenými,
že jedno oko nevidí druhé,
a kdybys kradl jim, co mají pod hlavami,
snad nikdo nevěděl by o tom.⁵
(...)

f)

Hospodin je můj pastýř,
nic mi neschází.
²Na zelených loukách mi dává spočinout,
ke klidným vodám mě přivádí,
³mou duši obnovuje,
po stezkách spravedlnosti vodí mě
pro jméno své.
⁴I kdybych měl jít údolím stínu smrti,
ničeho zlého se nebojím,
neboť ty se mnou jsi:
tvůj prut a tvá hůl mě konejší.
⁵Před zraky protivníků
stůl mi prostíráš,
hlavu mi olejem potíráš,
můj kalich přetéká.
⁶Dobro a láska mě budou provázet
po všechny dny mého života,
zůstávat budu v domě Hospodinově
po dlouhý, věčný čas.⁶

⁵ACHNATON. Hymnus na slunce. In: [online]. 2010, 20. května 2013 [cit. 2013-05-20]. Dostupné z: <http://www.egyptologie.cz/1512/achnatonuv-hymnus-na-slunce/>

⁶Zalm 23. [online]. 2012 [cit. 2013-05-20]. Dostupné z: <http://onlineb21.bible21.cz/bible.php?kniha=zalmy#23>

g)

Z koruny žhavých plamenů pozřela na mne Panna v Chartres
Krev vašeho Svatého Srdce mne zalila na Montmartru
Jsem z toho nemocen když slyším ta slova požehnaná
Láska již trpím je má choroba tajná
A obraz který tě posedl ti pomůže přežít úzkost a bdění
Vždy u tebe dlí ten obraz jenž prchá k nevrácení
U Středozevního moře jsi nyní na pobřeží
Pod citroníky jež celý rok kvetou svěží
S přáteli svými se projíždíš ve člunu
Jeden je z Nizzy dva z Turbie jeden z Mentonu
Sepíí hlubinných se děsí oči naše
A v chaluhách plují ryby obrazy Mesiáše
(...)⁷

⁷APPOLINAIRE, Guillaume. Pásmo. [online]. 2002, 4. listopadu 2002 [cit. 2013-05-25]. Dostupné z: <http://www.ceskaliteratura.cz/translat/apollin.htm>

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

h)

Kdykoli přesmutný obraz té noci mi na mysl přijde,
kdykoli jsem poslední chvíle prožívat ve Městě směl,
kdykoli vzpomenu na noc, v níž tolik jsem drahého nechal,
kanou mi z očí i teď bohaté krůpěje slz.
Již se blížilo ráno, kdy Caesar mi rozkazem určil.

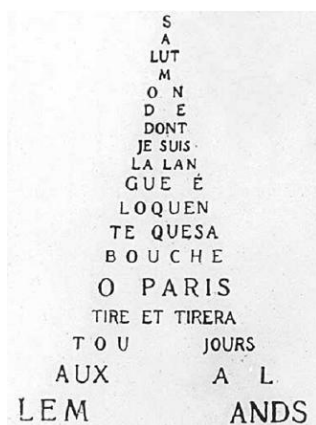
Neměl jsem dostatek času ni chuti k přípravě vhodné,
neboť na dlouhou dobu otupěl zcela můj duch,
o své sluhy jsem nedbal a nemyslel na volbu druhů,
na věci potřebné k cestě, také ne na vhodný šat.
Stejně jsem úžasem ztuhl jak ten, kdo zasažen bleskem,
jenž je na živu sice, ztratí však vědomí své.
Bolest když zahnala sama ty pocity omráčenosti
a když konečně mysl zase již nabyla sil,
naposled nedávno bylo, zbyli však jeden neb dva.
Pláču, a oddaná choť mě objímá, prudčeji plačíc,
její nevinné líce smáčely přívally slz.

...

Tříkrát jsem dotkl se prahu, a tříkrát mě strhlo to nazpět,
jako by duši mé zavděk, zdržely nohy můj krok.
Často již sbohem jsem dal a opět mnoho jsem mluvil,
poslední polibky tiskna, jako odcházel bych již.
Často, aniž jsem věděl, jsem tytéž rozkazy dával,
stále se ohlížeje na drahé bytosti své.⁸

⁸ NASO, Publius Ovidius. POSLEDNÍ OKAMŽIKY V ŘÍMĚ. In: [online]. 2009, 20. května 2013 [cit. 2013-05-25]. Dostupné z: <http://jaanaak.blog.cz/0904/ovidius-naso-zalozpevy-elegie-z-vyhnanstvi>

ch)

http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Guillaume_Apollinaire_Calligramme.JPG, licence PD

http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Caligrafia_arabe_pajaro.svg, licence PD

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Řešení

a)

Sonet - forma lyrické poezie se závazným počtem čtrnácti veršů, členěných obvykle do čtyř strof (dvě čtyřverší (kvarteta) a dvě trojverší (tercety). Rým je v prvních dvou strofách vystavěn podle vzorce abba abba, závěrečná trojverší mívají vzorce různé.¹

Nemohla být ani stvořena z prvků pozemských...

Kde zlato vzal bůh lásky, z které žíly,
na ty dva copy kadeřavých vlasů?
Kde v trní růže? Z kterých zeměpásů
ten křehký sníh, v nějž dech a tep se vlily?

Odkud ty perly, z kterých letmo střílí
ta cudná slova tlumeného hlasu?
Odkud má tolik nebeského jasu
a božských krás pro mramor čela bílý?

Od kterých kůrů, z kterých kruhů ráje
ten zpěvný hlas, jenž trápí mě a tráví,
že snad mě stráví za nedlouhý čas?

Kterého slunce záře vrozena je
těm očím, v nichž můj bol i mír můj pravý
a z nichž mě žehnou plameny a mráz?

Petrarca, Francesco. 6.sonet. In: [online]. [cit. 2013-05-25]. Dostupné z: <http://sonety.blog.cz/0706/francesco-petrarca-6-a-7-sonet-laure-nemohla-byt-ani-stvorena-z-prvku-pozemskych-jen-v-nebi-muze-byt-takove-krasy-vzor-v-prekladu-vaclava-rence>

b)

Píseň – jednotná strofická stavba (dvě strofy po devíti verších, pravidelné rýmové schéma strof.

c)

Epigram – krátká satirická báseň, skládá se dvou částí – **expoziční** a **pointy**.

¹ Podle *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1977, str. 355-356.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Demokratický

Nechoď, Vašku, s pány na led:
mnohý příklad máme,
že pán sklouzne a sedlák si
za něj nohu zláme.

BOROVSKÝ, Karel Havlíček. Demokratický. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-05-25]. Dostupné z:

http://cs.wikisource.org/wiki/Z_ver%C5%A1%C5%AF_a_epigram%C5%AF_Karla_Havl%C3%AD%C4%8Dka#Z_Epigram.C5.AF

d)

Epitaf – náhrobní nápis.

Jdi, poutníče, a zvěstuj Lakedaimonským, že **my tu mrtvi ležíme**, jak zákony kázaly nám.

SIMÓNIDÉS Z KEU. Epitaf. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-05-25].

Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Bitva_u_Thermopyl

e)

Hymnus – „je především starořecká píseň sólová nebo sborová oslavného charakteru a různého rozsahu, jejímž tématem jsou nadosobní a vznešené hodnoty a jevy, jako je víra, život, vlast, lidstvo, příroda či technika. Tato píseň byla především používána na oslavu boha nebo bohů a později i na počest některého z reků a jeho hrdinských činů.“²

Krásné a zářící se objevuješ na obzoru,
ó slunce živoucí, počátku všeho žití!
Když na východě objevilo ses,
zemi jsi naplnilo krásou svojí.

(...)

ACHNATON. Hymnus na slunce. In: [online]. 2010, 20. května 2013 [cit. 2013-05-25]. Dostupné z: <http://www.egyptologie.cz/1512/achnatonuv-hymnus-na-slunce/>

f)

Žalm – „náboženská píseň podobná hymnu, oslavuje Boha.“³

Hospodin je můj pastýř,

² Hymnus. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-05-25]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Hymnus>

³ BLÁHOVÁ, Renata. *Literatura pro 1. ročník středních škol*. Vyd. 1. Brno: Didaktis, c2008, s. 151. ISBN 978-807-3581-152.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

nic mi neschází.

²Na zelených loukách mi dává spočinout,

ke klidným vodám mě přivádí,

³mou duši obnovuje,

po stezkách spravedlnosti vodí mě

pro jméno své.

(...)

Žalm 23. [online]. 2012 [cit. 2013-05-25]. Dostupné z: <http://onlineb21.bible21.cz/bible.php?kniha=zalmy#23>

g)

Pásmo – polytematická báseň, charakteristické je asociativní řazení jen volně spjatých tematických úseků.⁴

Z koruny žhavých plamenů pozřela na mne Panna v Chartres

Krev vašeho Svatého Srdce mne zalila na Montmartru

Jsem z toho nemocen když slyším ta slova požehnaná

Láska již trpím je má choroba tajná

A obraz který tě posedl ti pomůže přežít úzkost a bdění

Vždy u tebe dlí ten obraz jenž prchá k nevrácení

U Středozemního moře jsi nyní na pobřeží

Pod citroníky jež celý rok kvetou svěží

S přáteli svými se projíždíš ve člunu

Jeden je z Nizy dva z Turbie jeden z Mentonu

Sepíí hlubinných se děsí oči naše

A v chaluhách plují ryby obrazy Mesiáše

(...)

APPOLINAIRE, Guillaume. Pásmo. [online]. 2002, 4. listopadu 2002 [cit. 2013-05-25]. Dostupné z:

<http://www.ceskaliteratura.cz/translat/apollin.htm>

h)

Elegie – lyrický útvar se smutečným laděním. Nejčastějšími náměty jsou žal nad ztrátou blízkého, bolest ze zklamané lásky, stesk nad uplynulým mládím, ztráta domova aj.⁵

Kdykoli přesmutný obraz té noci mi na mysl přijde,

kdykoli jsem poslední chvíle prožívat ve Městě směl,

kdykoli vzpomenu na noc, v níž tolik jsem drahého nechal,

kanou mi z očí i teď bohaté krůpěje slz.

Již se blížilo ráno, kdy Caesar mi rozkazem určil.

⁴ Podle *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1977, str. 270.

⁵ Podle *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1977, str. 89.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Neměl jsem dostatek času ni chuti k přípravě vhodné,
neboť na dlouhou dobu otupěl zcela můj duch,
o své sluhy jsem nedbal a nemyslí na volbu druhů,
na věci potřebné k cestě, také ne na vhodný šat.
Stejně jsem úžasem ztuhl jak ten, kdo zasažen bleskem,
jenž je na živu sice, ztratí však vědomí své.

Bolest když zahrnala sama ty pocity omráčenosti
a když konečně mysl zase již nabyla sil,
naposled nedávno bylo, zbyli však jeden neb dva.
Pláču, a oddaná choť mě objímá, prudčeji plačíc,
její nevinné líce smáčely přívally slz.

...

Třikrát jsem dotkl se prahu, a třikrát mě strhlo to nazpět,
jako by duši mé zavděk, zdržely nohy můj krok.

Často již sbohem jsem dal a opět mnoho jsem mluvil,
poslední polibky tiskna, jako odcházel bych již.
Často, aniž jsem věděl, jsem tytéž rozkazy dával,
stále se ohlížeje na drahé bytosti své.

NASO, Publius Ovidius. POSLEDNÍ OKAMŽIKY V ŘÍMĚ. In: [online]. 2009, 20. května 2013 [cit. 2013-05-25]. Dostupné z:
<http://jaanaak.blog.cz/0904/ovidius-naso-zalozpevy-elegie-z-vyhnanstvi>

ch)

Kaligram – báseň psaná nebo upravená do obrazce.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1. Literatura

ACHNATON. Hymnus na slunce. In: [online]. 2010, 20. května 2013 [cit. 2013-05-25]. Dostupné z: <http://www.egyptologie.cz/1512/achnatonuv-hymnus-na-slunce/>

APPOLINAIRE, Guillaume. Pásmo. [online]. 2002, 4. listopadu 2002 [cit. 2013-05-25]. Dostupné z: <http://www.ceskaliteratura.cz/translat/apollin.htm>

BLÁHOVÁ, Renata. Literatura pro 1. ročník středních škol. Vyd. 1. Brno: Didaktis, c2008, 151 s. ISBN 978-807-3581-152.

PETRARCA, Francesco. 6.sonet. In: [online]. [cit. 2013-05-25]. Dostupné z: <http://sonety.blog.cz/0706/francesco-petrarca-6-a-7-sonet-laure-nemohla-byt-ani-stvorena-z-prvku-pozemskych-jen-v-nebi-muze-byt-takove-krasy-vzor-v-prekladu-vaclava-rence>

BOROVSKÝ, Karel Havlíček. Demokratický. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-05-25]. Dostupné z: http://cs.wikisource.org/wiki/Z_ver%C5%A1%C5%AF_a_epigram%C5%AF_Karla_Havl%C3%AD%C4%8Dka#Z_Epigram.C5.AF

NASO, Publius Ovidus. POSLEDNÍ OKAMŽIKY V ŘÍMĚ. In: [online]. 2009, 20. května 2013 [cit. 2013-05-25]. Dostupné z: <http://jaanaak.blog.cz/0904/ovidius-naso-zalozpevy-elegie-z-vyhnanstvi>

SIMÓNIDÉS Z KEU. Epitaf. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-05-25]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Bitva_u_Thermopyl

TYL, Josef Kajetán. Kde domov můj. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-05-25]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%A1_hymna

Slovník literární teorie. Praha: Československý spisovatel, 1977.

Žalm 23. [online]. 2012 [cit. 2013-05-25]. Dostupné z: <http://onlineb21.bible21.cz/bible.php?kniha=zalmy#23>

2. Obrázky

http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Caligrafia_arabe_pajaro.svg, licence PD, (cit. 25-05-2012)

http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Guillaume_Apollinaire_Calligramme.JPG, licence PD, (cit. 25-05-2012)

3.

Materiál je určen pro bezplatné užívání pro potřebu výuky a vzdělávání na všech typech škol a školských zařízení. Jakékoliv využití podléhá autorskému právu. Dílo smí být dále šířeno pod licencí CC BY-SA (www.creativecommons.cz).